

ressò mont-roigenc

INCURSIONS CORSÀRIES (MORISQUES) A MONT-ROIG

Martí Rom

www.martirom.cat

01-08-2023

Des de fa uns anys hem sentir parlar de festes de corsaris, filibusters, commemorant incursions de “pirates” a les costes de Mont-roig. Bé, com a idea turística pot passar, sent molt generosos. Però aquí no eren exactament “pirates” tal com en els representen a les pel·lícules de Hollywood, assaltant vaixells en el Carib. Eren residents al nord d'Àfrica, corsaris barbarescs (més endavant serien els dits moriscos) que creuaven la Mediterrània per assaltar les poblacions (catalanes) properes a la costa.

Haurem de fer una petita descripció històrica. El 1492 els Reis Catòlics conquereixen Granada, el darrer regne islàmic de la península. Aleshores, tots els musulmans serien mudèjars, és a dir, sotmesos a un rei cristià. Deu anys després, el 1502, la Corona de Castella ordena la conversió al cristianisme de tots aquells. El 1525 ho farà la Corona d'Aragó. Aquells mudèjars passarien a denominar-se moriscos. Molts marxaren a les costes del nord d'Àfrica. Els que es van quedar, que representava que s'havien convertit al cristianisme, però continuaven amb les creences musulmanes, varen ser expulsats el 1609 per una ordre de Felip III.

Al nord d'Àfrica, principalment al Marroc, Algèria i Tunis, s'hi estaven els berebers (també dits amazigs)¹. Aquests, des d'antic, sovint feien incursions a les costes de la península. Des d'aquells inicis del segle XVI, els moriscos que havien marxat o foren expulsats també van començar a fer incursions.

Ara descriuré les notícies que he anat trobant sobre aquestes incursions relatives a Mont-roig. En el llibre (mal anomenat) “Història de Mont-roig” de Francesc Riba i Mestre (Centre d'Estudis de la comarca de Reus, 1983), a la pàg. 120, s'hi diu: “El 24 de juny de 1354, en discernir-se una armada mora davant de la costa de Tarragona, l'arquebisbe... va manar als veïns de la ciutat i de les viles del camp que estiguessin preparats i, en cas de desembarcament, que acudissin 200 homes de la vila de Reus en ajut de les viles de Barenys² i Vila-seca i que tant els habitants de la baronia d'Escornalbou com els de Mont-roig i Riudoms socorreguessin els de Cambrils i els de Valls... Va ordenar, també, al batlle de Salou que cada nit es fessin senyals de foc per a indicar la seguretat o el perill...”.

A “La Veu de Tarragona. Setmanari Regionalista”, núm. 264 (diumenge, 26 de maig de 1918) hi trobem un article, d'Agustí M. Gibert, que en parla. “A 15 d'Abril de 1384 el concell municipal de la ciutat, d'acord amb el Paborde de la Seu... determinà posar un guaita marítim al Roquer de Salou... Mes, a conseqüència d'haver-hi desembarcat l'any

---

¹ Les tribus més conegudes són els del Rif (Marroc) o de la Cabila (Algèria).

² Antic poblet avui desaparegut. Estava a l'extrem sud de Salou. Encara es conserva un jaciment arqueològic romà.

següent qualques corsaris berberescs que captivaren a quatre pobres pescadors, a 14 de maig, la Ciutat comtal i Tarragona concertaren armar dugués galeres per a netejar la costa i que Tarragona posés una campana, baixada de la primitiva església de Sant Fruitós, en qualque casa de baix el Port, a fi d'avisar als pacífics habitants la presència de corsaris... endreçats a impedir els desembarcs... al rescat de captius de totes classes, sexes i condicions; malgrat això, no pogué aturar-se la gosadia de l'infidel, puix el dia de la Santa Creu, de l'any 1408, vuit galeres berberesques entrades de Bugia³ i de Bona⁴ arboraren el lloc de Miramar, captivaren els habitants útils i degollaren a tots els demés...”.

Sí, és Miramar. Aquella contrada a tocar de l'Estany Salat, on encara hi queden unes ruïnes. En el llibre “Història de Mont-roig” de Francesc Riba i Mestre (1983), a la pàg. 118, explica: “L'Arquebisbe... va advertir a tots els pobles del Camp costaners... que estiguessin a l'expectativa perquè tenia notícies que s'acostava una armada de corsaris africans... El 3 de maig de 1408, vuit naus corsàries procedents de Bugia i de Bona van desembarcar, van atacar Miramar, la van saquejar tant com van voler i van capturar la major part dels habitants. Disgustat, el provisor i oficial eclesiàstic va manar que es reunís la Comuna del camp, l'11 del mateix mes, per a tractar del rescat dels captius. En la reunió, es va acordar que cada municipi hi aportaria el que bonament pogués...”. Aleshores, Miramar va quedar abandonat.

Tornem a “La Veu de Tarragona. Setmanari Regionalista”. “En fi, una nit del més de juliol... del 1558, l'arraix⁵ Oxali renegat, recalà a les aigües del Roquer (Salou) amb 8 galiotes⁶; a la segona nit d'estar allí, anà a desembarcar al cap de Rifà uns 300 turcs⁷, qui penetraren terra endins fins a la vila de Montroig, on enrunaren i robaren moltes cases, fent-hi tot el mal que pogueren i captivant a 18 persones”.

Algunes d'aquestes persones deuen ser les esmentades en el llibre “Història de Mont-roig” de Francesc Riba i Mestre. “A la Comuna de Mont-roig hi ha diferents escriptures que parlen de captius... En un acta de venda d'una peça de terra que firmà Magdalena, vídua de Guillem Pons d'aquesta vila, el 10 de setembre de 1560, consta que la dita Magdalena, tres fills i una filla foren captius dels moros d'Alger i que ella fou rescatada

³ Bugía es la capital de la Cabila (Algèria).

⁴ Actualment dita Annaba. Està prop de Tunis.

⁵ Mesquí. Mancat de generositat moral.

⁶ Petita galera.

⁷ Enlloc de turcs podrien ser morisques o “moros” en general.

per 120 lliures...”. També s’hi esmenten d’alguns de dates posteriors, possiblement d’altres incursions. Una altra escriptura del 24 de maig de 1589 cita un rescat per Joana Aragonès⁸, captiva a Alger, dona de N. Aragonès i mare i sogra de Pere Aragonès i Bernat Sararens. Una acta del 7 de març de 1617 cita Joan Vandellòs. I, del 6 d’abril de 1631, a Jaume Alsina⁹.

Com a conseqüència d’alguns d’aquests fets anteriors, deu ser l’ anotació que fa Riba i mestre: “Troblem una carta, datada el 31 de gener de 1590, que parla de posar una peça d’artilleria adient a la torre de Miramar, a fi d’intimidar els moros i poder treballar sense perill d’atacs”¹⁰.

La incursió més recent és de mitjans del segle XVIII. “Seria el juliol de 1742 o 1743, que saltaren una nit a terra els moros¹¹ a la platja de Rifà, anaren a la Cènia de Boronat i prengueren vuit persones, que eren: Anna Arnal i el seu fill Josep Antoni Arnal d’uns 7 o 8 anys, au tal Gayral. A Josep Voltas dit Gustans, a una tal Lubiraca, a una que li deien Marieta regna, a una altra que m’han dit si seria la mare del Gayral i una minyona del Creixell que era a Mont-roig. Aquestes vuit persones s’havien retirat a la casa de dita Cènia. Amb motiu d’haver-se disparat una pistola dels moros i haver ferit al seu Comandant, no pujaren a dalt de la casa on eren els estadants i per aquest motiu se salvaren; embarcaren als vuit i els portaren a Alger. Estigueren esclaus 7 anys i Josep Antoni Arnal es pogué lliurar perquè el Rei Moro anà a visitar el seu fals profeta Mahoma i li prometé que al retorn (perquè se’ l’emportà) li donaria la llibertat, així ho féu, donant-la també a la seva mare i els dos tornaren en aquesta vila. Dit Josep Antoni morí al principi d’aquest segle (*segle XIX*), i deixà successió. Aprengué de lletra entre els moros... Deia que allà estigué bé i vingué ben proveït, que el seu amo l’estimava molt...”¹². Josep Antoni Arnal “d’uns 7 o 8 anys” el 1742. Així doncs deuria néixer el 1735.

Ferran Jové i Hortonedà al llibre “Estudi onomàstic de la vila i terme de Mont-roig del Camp” (Ajuntament de Mont-roig del Camp, 1999), pàg. 138, esmenta ca l’Arnal al carrer del Sol. Diu que ha trobat “Arnal” com a cognom i també com a renom. Aquests darrers serien “Martí”.

Un dels primers viatgers romàntics que venen a Espanya és Alexandre de Laborde (1773-1842). Ho fa el 1800 com a membre de l’ambaixada francesa i durant cinc anys la recorrerà de punta a punta. Escriurà “*Voyage pittoresque et historique de l’Espagne*”, una extensa obra en quatre volums, el primer dels quals, estava dedicat a Catalunya (1806)¹³. “Deixant Tarragona per arribar a Tortosa, vam passar un pont de pedra sobre el riu Francolí, que rega la bella plana de Tarragona, conegut al país sota el nom de Camp de Tarragona. Aquest territori té una riquesa que iguala el que podem veure dels camps més bells d’Itàlia: els arbres, vinyes i collites es barregen... Després de dues hores, vam arribar a Vila Seca; i dues llegües¹⁴ més a Cambrils, un poble molt ben

---

⁸ Aleshores la dona agafava el cognom del marit. Fixeu-vos que diu que el seu marit és N. Aragonés i el seu fill Pere Aragonès.

⁹ Pàg. 175.

¹⁰ Pàg. 120.

¹¹ Ara aquí esmenta el terme general de “moros”.

¹² Pàg. 175 i 176.

¹³ “Viatge Pintoresc i històric. El Principat” (Publicacions de l’Abadia de Montserrat, 1974).

¹⁴ Una llegua és la distància mitjana que un home recorria en una hora; normalment es calcula al voltant de 5 quilòmetres.

construït... “S’entra en un terme on la vegetació comença a ser menys brillant. Es deixa a l’esquerra a la vora del mar, un vell castell, que sembla haver estat construït en els inicis del feudalisme. Les torres estan bastant ben conservades, no passa així amb les d’una altre construcció que es troba més tard; és la de l’Hospitalet, també situat no lluny del mar...”¹⁵. Sí, aquell “vell castell” es Miramar; aleshores, les torres estaven bastant ben conservades. Quan esmenta que “la vegetació comença a ser menys brillant” deu referir-se més enllà de les Eixermades, fins arribar a l’Hospitalet.

Les incursions morisques també tindrien una vessant poètica en una narració de Joan Perucho, “El cavaller, les papallones i Joan Miró” del llibre “Incredulitats i devocions” (Edicions 62, 1983). Esmenta un episodi versemblant anotat a les “Memòries d’Agricultura i Arts” de la Junta de Comerç de Barcelona: “Entraren per les costes de Catalunya nombrosos eixams de poètiques papallones multicolors. El poble menut va creure que eren larves turques o franceses, destinades a portar-nos la pesta de llevant. No passà res. Totes aterraren amablement, alegrant amb la seva visió els camps i les ciutats ...”. Aquí la incursió és de larves turques (o franceses). La referència als turcs feia que “el poble menut” recordés que els turcs o moros no duïen mai res de bo.

Uns paràgrafs més endavant, Perucho, en un gir argumental, passant de les larves a les papallones, ens apropa a Miró i al seu mas, a Mont-roig. “Passo sovint davant d’aquests paratges estimats per Miró. A Falset, giro a la dreta i, per una mala carretera, baixo per la Torre de Fontaubella vers Mont-roig... Arribo a la mola rogenca de la Roca, just damunt de Mont-roig... Una mica més enllà, a la plana suau, es dreça la masia de Joan Miró. El dia és assolellat i tranquil. Llavors, una immensa volada de papallones enfosqueix per un moment el cel. N’hi ha de verdes, grogues, escarlates i blaves. S’aturen, lentes i silencioses, sobre els camps, molt vives i diminutes, misteriosament inexistent”. Doncs, al Mas Miró hi quedà immortalitzada una d’aquelles papallones, fou en el puf (tamboret) on seu la noia de “Nu del mirall” (1919)¹⁶.

---

¹⁵ Pàg. 37.

¹⁶ D’aquest tamboret real del mas Miró hi ha constància en una fotografia de Joaquim Gomis. Llibre “Atmosfera Miró” a la pàg. 49, i en el llibre “Joaquim Gomis / Joan Miró (Fotografías 1941-1981)”, pàg. 72. Fons Joaquim Gomis: “M-MM-119.